

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયલય, અમદાવાદ

ક્રિમિનલ મિસેલેનિઅસ એપ્લીકેશન (ફોર ક્વોશિંગ એન્ડ સેટ
અસાઈડ એફ.આઈ.આર./ઓર્ડર) નં. ૩૧૨૦/૨૦૧૪

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી. પારડીવાળા

=====

૧ શું સ્થાનિક અખબારોના પ્રતિનિધિઓને આ ચુકાદો જોવા માટે
પરવાનગી આપવામાં આવી શકે?

૨ રિપોર્ટરને સંદર્ભિત કરવા કે નહીં ?

૩ શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની આખરી પ્રત જોવા ઇચ્છે છે ?

જ શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ અથવા તેના હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન સંકળાયેલો છે?

૫ શું તે સિવિલ જજને પરિપત્રિત કરવાનું છે ?

=====

હનીફ ઉસ્માનભાઈ કાલવા અને ૩....અરજદાર(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય....પ્રતિવાદી(ઓ)

=====

હાજરી:

શ્રી બી.એમ. મંગુકિયા, વકીલ અરજદાર(ઓ) નં. ૧ – ૪ તરફથી

શ્રીમતી બેલા એ. પ્રજાપતિ, વકીલ અરજદાર(ઓ) નં. ૧ – ૪ તરફથી

પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ તરફથી

=====

કોરમ: માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ જે.બી. પારડીવાળા

તારીખ : ૦૬/૧/૨૦૧૫

સી.એ.વી. જજમેન્ટ

૧. ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૪૮૨ હેઠળની આ અરજી દ્વારા, અરજદારો-મૂળ આરોપી વ્યક્તિઓએ સત્ર કેસ ક્રમાંક ૨૦૧૦ ના ૫૮

માં આંક-૭ નીચે ભાવનગરના માનનીય વધારાના જિલ્લા ન્યાયાધીશ અને વધારાના સત્ર ન્યાયાધીશ દ્વારા તા. ૩૧.૧૨.૨૦૧૨ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા આદેશની કાયદેસરતા અને માન્યતા પ્રશ્ન હેઠળ મૂકી છે, જેના દ્વારા માનનીય ન્યાયાધીશે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળના ગુનામાંથી તેમને મુક્ત કરવા બાબતની પ્રાર્થના સાથે અરજદારોએ રજૂ કરેલી આંક-૭ અરજી નામંજૂર કરી હતી.

૨. આ અરજી ઉદ્ભવવા પામવાના તથ્યોનો સાર નીચે મુજબ રજૂ કરી શકાય છે:

૨.૧ તારીખ ૯મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૦૯ના રોજ ભાવનગરના રહેવાસી બ્રીજેશભાઈ હિંમતલાલ શાહ નામના વ્યક્તિ દ્વારા ભાવનગરની “એ” ડિવિઝન પોલીસ સ્ટેશન ખાતે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમો ૧૪૩, ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૭, ૪૦૩ અને ૫૦૬(૨) તથા બોમ્બે પોલીસ અધિનિયમની કલમ ૧૩૫ હેઠળ દંડનીય ગુનાની બાબતે પ્રથમ માહિતી અહેવાલ નોંધાવવામાં આવ્યો હતો.

૨.૨ પ્રથમ જાણકર્તા પશુ અધિકાર કાર્યકર છે. પ્રથમ જાણકર્તાએ પોતાના સહકર્મીઓ સાથે, જેઓ પણ પશુ કાર્યકરો છે, કતલના હેતુસર બળદોને લઈ જવામાં આવતું હોવાનું આક્ષેપિત એક ટ્રક રોક્યું હતું. તે પ્રક્રિયા દરમિયાન, અહીંના અરજદારો દ્વારા પ્રથમ જાણકર્તા અને તેમના સહકર્મીઓ પર આક્ષેપ મુજબ હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો અને મારપીટ કરવામાં આવી હતી. ફરિયાદ પક્ષનું એવું કહેવું છે કે અહીંના અરજદારો લાકડીઓ અને તલવારો સાથે સજ્જ હતા અને તેમણે બ્રીજેશભાઈ શાહ, ચિરાગભાઈ કામદાર અને નરેશભાઈ હાપાણી નામના ત્રણ વ્યક્તિઓના માથા પર ઈજાઓ પહોંચાડી હતી.

૨.૩ તપાસ પૂર્ણ થતાં, ઉપર નોંધાયેલ મુજબ ભારતીય દંડ સંહિતાની વિવિધ કલમો હેઠળના ગુના બાબતે આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું.

૨.૪ અહીંના અરજદારોએ સત્ર કેસ ક્રમાંક ૫૮ સન ૨૦૧૦ માં આંક-૭ વાળી અરજી દાખલ કરી અને પ્રાર્થના કરી કે તેમને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળના ગુનામાંથી મુક્ત કરવામાં આવે. માનનીય સત્ર ન્યાયાધીશે, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, નીચે મુજબ નિરીક્ષણ કરીને તે અરજી નામંજૂર કરી:

આરોપી-અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી ડી.જે. દસાડિયા અને રાજ્ય તરફથી વિદ્વાન એ.પી.પી.ને સાંભળવામાં આવ્યા. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ડી.જે. દસાડિયાએ રજૂઆત કરી કે પ્રથમ માહિતી અહેવાલમાં કથિત પીડિત પર હુમલો કરવા માટે કોઈ એક વ્યક્તિએ પણ ઉશ્કેરણી કરી હોવાનો કોઈ આક્ષેપ નથી. પરંતુ ત્યારબાદ તપાસ પૂર્ણ થયા પછી ફરિયાદ પક્ષનો સાક્ષી એવી કહાની લઈને આવ્યો કે કથિત આરોપીઓને પીડિતોને નામ લઈને બોલાવીને મારી નાખવા માટે ઉશ્કેરવામાં આવ્યા હતા. વિદ્વાન વકીલે ડૉ. દીજેશ શાહ દ્વારા બ્રીજેશભાઈ, હરેશભાઈ ધોળાવાળા, ચિરાગભાઈ કામદાર અને નરેશભાઈને થયેલી ઈજાઓ અંગે આપવામાં આવેલા તબીબી પ્રમાણપત્ર તથા આરોપપત્રના દસ્તાવેજો પર આધાર મૂક્યો છે, જેમાં ઈજાઓને ‘સરળ’ હોવાનું અભિપ્રેત કરવામાં આવ્યું છે. વધુમાં એમ પણ રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે મગજના સી.ટી. સ્કેન બાદ કોઈ અસામાન્યતા નોંધાઈ નહોતી. તેથી, તમામ ઈજાઓ સરળ સ્વરૂપની છે, કોઈ ફ્રેક્ચર અથવા આંતરિક નુકસાન મળ્યું નથી અને તેથી એવું કહી શકાય નહીં કે મરણકારક ઇરાદાથી ઈજાઓ પહોંચાડવામાં આવી હતી. તેથી, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ લાગુ પડતી નથી.

તેથી, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળના ગુનામાંથી આરોપીને મુક્ત કરવામાં આવવો જોઈએ અને આરોપી સામે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪ તથા આરોપપત્રમાં ઉલ્લેખિત અન્ય ગુનાઓ માટે કાર્યવાહી થઈ શકે.

મેં પણ વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રી વી.સી.જી. માંડલિયાનું વાદ સાંભળ્યું છે. તેમણે રજૂઆત કરી છે કે આરોપી-અરજદારનો આશય મૃત્યુ નિપજાવવાનો હતો, કારણ કે ઈજા માથા પર અને તે પણ ઘાતક હથિયારથી પહોંચાડવામાં આવી હતી. ઈજાગ્રસ્તે ૦૯.૦૯.૦૯ થી ૧૫.૦૯.૦૯ દરમિયાન સારવાર લીધી હતી અને ઈજાગ્રસ્તને થયેલી ઈજાઓ ગંભીર સ્વરૂપની છે, અને તેથી અરજદાર-આરોપીને આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૭ હેઠળના ગુનામાંથી મુક્ત કરવામાં આવવા પાત્ર ગણાવી શકાય નહીં. આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૭ને ધ્યાનમાં લેતાં

મેં પોલીસના કાગળો, આરોપપત્ર, તબીબી કાગળો વગેરેનો અભ્યાસ કર્યો છે. તે જના પરિશીલન પરથી એવું જણાય છે કે હાલના અરજદાર વિરુદ્ધ આઈ.પી. સંહિતાની કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૭, ૪૦૩, ૪૦૬(૨) તેમજ પોલીસ અધિનિયમની કલમ ૧૩૫ હેઠળના ગુનામાં આરોપપત્ર રજૂ કરવામાં આવ્યું છે. આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૭ મુજબ આરોપીની મનશા કેસની તમામ પરિસ્થિતિઓમાંથી નિર્ધારિત કરવી રહે છે. વધુમાં, ડૉક્ટર તથા અન્ય પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓના મૌખિક નિવેદનો નોંધાયા બાદ પણ જો એવું જણાય કે ઈજાઓ મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી નથી, તો તે તબક્કે પણ અદાલતને આરોપમાં ફેરફાર કરવાની સત્તા છે. તેથી, આ તબક્કે ડૉક્ટર તથા અન્ય સાક્ષીઓની તપાસ કર્યા વિના એવું કહી શકાય નહીં કે ઈજા સામાન્ય

હતી. હાલના કેસમાં ધારદાર હથિયારનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે અને તેનો ઉપયોગ શરીરના અતિમહત્વના ભાગ પર કરવામાં આવ્યો છે. તેથી, આ તબક્કે આરોપી અરજદારને આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૭માંથી મુક્ત કરી શકાય નહીં. તેથી, હું નીચે મુજબનો આદેશ કરું છું:

૩. અસંતોષ અનુભવી, અરજદારો આ અરજી લઈને આ અદાલત સમક્ષ આવ્યા છે.

૪. અરજદારો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી મંગુકિયાએ જોરદાર રીતે રજૂઆત કરી કે, પ્રથમ દ્રષ્ટિએ, પોલીસએ અરજદારોએ આચર્યા હોવાનું આક્ષેપિત મુખ્ય ગુનાઓમાંના એક તરીકે કલમ ૩૦૭નો સમાવેશ કરીને આરોપપત્ર દાખલ કરવું ન જોઈએ હતું. શ્રી મંગુકિયાની રજૂઆતનો મુખ્ય આધાર એ છે કે ફરિયાદ પક્ષનો સમગ્ર કેસ સાચો માન્ય રાખવામાં આવે તો પણ, ખૂન કરવાનો પ્રયત્ન થયાનો કોઈ કેસ બને તેમ નથી. શ્રી મંગુકિયાના મત અનુસાર, ત્રણ સાક્ષીઓને થયેલી ઈજાઓ સાદી પ્રકૃતિની હોવાનું જણાયું હતું અને તે લાકડીઓથી પહોંચાડવામાં આવી હતી. શ્રી મંગુકિયા રજૂ કરે છે કે, અરજદારોમાંના એકના હાથમાં તલવાર હતી એવો આક્ષેપ હોવા છતાં, તેનો ઉપયોગ પ્રથમ જાણકર્તા તથા અન્ય સાક્ષીઓ પર હુમલો કરવા માટે કરવામાં આવ્યો હતો એવો આક્ષેપ કરવામાં આવેલ નથી. શ્રી મંગુકિયા રજૂ કરે છે કે ઘટના અચાનક ક્ષણિક ઉશ્કેરાટમાં બની હતી અને તેથી, અહીંના અરજદારોની તરફથી એવો આશય હતો કે તેઓ એવો ગુનો કરે જે અંતે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળ આવે, એવું કહી શકાય નહિ.

૫. ઉપર દર્શાવેલ પરિસ્થિતિઓમાં, શ્રી માંગુકિયા પ્રાર્થના કરે છે કે, આ અરજીમાં ગુણદોષ હોવાને કારણે, તેને મંજૂર કરવામાં આવે અને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળનો ગુનો આરોપપત્રમાંથી કાઢી નાખવાનો આદેશ કરવામાં આવે.

૬. બીજી તરફ, રાજ્ય તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન એ.પી.પી. દ્વારા આ અરજીનો કડક વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે. વિદ્વાન એ.પી.પી. રજૂ કરે છે કે અરજદારો દ્વારા રજૂ કરાયેલ આંક-૭ અરજીને નામંજૂર કરવામાં નીચલી અદાલતના વિદ્વાન ન્યાયાધીશે કોઈ ભૂલ, કાયદાની ભૂલ તો દૂરની વાત, કરી હોવાનું કહી શકાય તેમ નથી. વિદ્વાન એ.પી.પી. રજૂ કરે છે કે આરોપ ઘડવાના તબક્કે અદાલતે આરોપપત્રના દસ્તાવેજોમાંથી પ્રતિબિંબિત થતો પ્રથમદર્શનીય કેસ ધ્યાનમાં લેવાનો રહે છે, અને અરજદારોને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળ દંડનીય ગુનામાં દોષિત ઠેરવવા માટે પૂરતો પુરાવો છે કે નહીં તે બાબત વિચારવાની નથી. વિદ્વાન એ.પી.પી. વધુમાં રજૂ કરે છે કે સાક્ષીઓ પર જે રીતે હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો, તે જોતા ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળના ગુના માટે જરૂરી એવા આશય અને જ્ઞાનનો અનુમાન કાઢી શકાય. વિદ્વાન એ.પી.પી. એ પણ રજૂ કર્યું કે અંતે સમગ્ર પુરાવાની સમસ્ત મૂલવણીના આધારે નીચલી અદાલત એવો દષ્ટિકોણ અપનાવી શકે કે ગુનો ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળનો નહોતો, પરંતુ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૨૪ જેવો કોઈ અન્ય ગુનો હતો. ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિઓમાં, આ અરજીમાં કોઈ તત્વ ન હોવાનું કારણ દર્શાવી, તે નામંજૂર થવા પાત્ર છે એવી પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે.

વિશ્લેષણ

૭. પક્ષકારો તરફથી હાજર થયેલા વિદ્વાન વકીલશ્રીની દલીલો સાંભળ્યા બાદ અને નોંધપોથી પર રહેલી સામગ્રીનું અવલોકન કર્યા બાદ, આ અરજીમાં મારા વિચાર માટે ઊભો થતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે વિવાદિત આદેશ પસાર કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી છે કે નહીં.

૮. બંને પક્ષોની તરફથી રજૂ કરવામાં આવેલી પરસ્પર વિરોધી દલીલો પર વિચાર કરતાં પહેલાં, હું એટલું કહેવા ઇચ્છું છું કે નીચલી અદાલત દ્વારા આરોપ ઘડવાની પ્રક્રિયા માત્ર ઔપચારિકતા નથી. આરોપ ઘડવાના તબક્કે અદાલતે પોતાનું મન લાગુ કરીને એ નિશ્ચિત કરવું પડે છે કે અયોગ્ય આરોપ ઘડવાના કારણે આરોપીને કોઈ પૂર્વગ્રહજન્ય નુકસાન ન થાય. તે જ સમયે, આ પણ જણાવવાની આવશ્યકતા છે કે આરોપની રચના તપાસ એજન્સીએ આરોપપત્રના સ્વરૂપે એકત્રિત કરેલી સામગ્રીના આધારે થવી જોઈએ. તપાસ એજન્સી પર પણ આ જવાબદારી આવે છે કે આક્ષેપના સ્વરૂપ તથા નોંધ પર ઉપલબ્ધ અન્ય સામગ્રીને ધ્યાનમાં રાખીને યોગ્ય કલમો લાગુ કરવામાં આવે.

૯. મેં અનેક કેસોમાં નોંધ્યું છે કે તપાસ અધિકારી, ક્યારેક, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમો ૩૨૪, ૩૨૫, ૩૨૬ અને ૩૦૭ વચ્ચેનો ભેદ નિર્ધારિત કરવામાં ગૂંચવાઈ જાય છે. ઘણી વાર એવું બને છે કે, ભલે કેસ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળ આવતો હોય, તેમ છતાં પરિસ્થિતિ મુજબ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૨૪ અથવા ૩૨૬ હેઠળના ગુનાનો આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવે છે. તે જ સમયે, ભલે કેસ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૨૪ અથવા ૩૨૬ હેઠળના ગુનાનો હોય, તપાસ અધિકારી ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળ દંડનીય હત્યાનો પ્રયત્ન કરવાના ગુનાનો આરોપપત્ર દાખલ કરી દે છે.

૧૦. બનાવની ઉદ્ભવ પરિસ્થિતિ અંગે હું અગાઉથી જ ચર્ચા કરી ચૂક્યો છું. પ્રથમ માહિતીદાતા અને અન્ય સાક્ષીઓ, જેઓ પોતાને પશુ અધિકાર કાર્યકરો હોવાનું દાવો કરે છે, તેમણે કથિત રીતે કતલના હેતુસર ટ્રકમાં લઈ જવામાં આવતા બળદોને બચાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો અને તેના પરિણામે અરજદારો દ્વારા તેમના પર હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો તથા તેમના શરીર પર ઈજાઓ પહોંચાડવામાં આવી હતી.

૧૧. ત્રણ સાક્ષીઓને ઇજાઓ પહોંચી હતી. સી.ટી. સ્કેન અહેવાલોએ નીચે મુજબની ઇજાઓ દર્શાવી હતી.

બ્રિજેશ શાહ પર થયેલી ઇજાઓ:

૧) ડાબા પેરિયેટલ પ્રદેશ પર ૩.૫ સે.મી. અનિયમિત કિનારીઓવાળો (સી) આકારનો ચીરા પ્રકારનો ઘા, જે ત્વચાની નીચેના ઊતકો સુધી ઊંડો હતો.

૨) ડાબા આગલા હાથ પર લાઠીના નિશાન સાથે ૧ સેમીનું ઘસરકું.

ચિરાગભાઈ કામદારને થયેલી ઇજાઓ:

૧) જમણા ફ્રન્ટલ પ્રદેશ પર ૩ સે.મી.નું તીક્ષ્ણ કાપાનો ઘા (હાડકાં સુધી ઊંડું-૧ સેમી),

૨) ડાબી ભ્રૂકુટી પર ૨ સેમીનું તીક્ષ્ણ કાપાનું ઘા હાજર હતું,

૩) જમણા કાનની નીચે ચહેરાની જમણી બાજુ પર સોજો,

૪) જમણા પગ પર હાડકા સુધી ઊંડી ૨ સે.મી.ની તીક્ષ્ણ કાપાની ઇજા,

૫) ડાબા પગમાં સૂજન હાજર છે.

નરેશભાઈ હાપાણી પર થયેલી ઇજાઓ:

૧) જમણા ઓક્સિપિટલ પ્રદેશ પર ૪ સે.મી.નું સી આકારનું કાપાનું ઘા.

૨) ડાબી કલાવિકલર પ્રદેશમાં કોમળતા.

૧૨. આરોપપત્રના દસ્તાવેજોમાંથી એ પણ જણાય છે કે ઉપર ઉલ્લેખિત ત્રણ સાક્ષીઓને થયેલ ઇજાઓ, તબીબી અધિકારી દ્વારા પ્રમાણિત કરવામાં આવેલ મુજબ, સ્વરૂપે સાદી હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું.

૧૩. તેથી, મારા વિચારાર્થે ઉદ્ભવતો પ્રથમ પ્રશ્ન એ છે કે સાક્ષીઓએ સહન કરેલી ઇજાઓનું સ્વરૂપ માત્ર પોતે જ એ બાબતમાં માર્ગદર્શક પરિબળ ગણાશે કે આરોપ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળ દંડનીય હત્યા કરવાનો પ્રયત્નના ગુનાનો ઘડવો જોઈએ કે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૨૪ જેવા કોઈ અન્ય ગુનાનો.

૧૪. ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૨૩ સ્વૈચ્છિક ઇજા પહોંચાડવા બદલ દંડિત કરે છે. કલમ ૩૨૩ હેઠળ ગુનો સ્થાપવા માટેના આવશ્યક ઘટકો નીચે મુજબ છે:

“(૧) કે આરોપીએ અન્ય વ્યક્તિને ઇજા પહોંચાડી;

(૨) કે તેણે એવી ઇજા સ્વૈચ્છિક રીતે પહોંચાડી હતી;

(૩) કે એવો કેસ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૩૪ હેઠળ આવરી લેવાયેલો નહોતો.”

૧૫. આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૨૩ હેઠળનો ગુનો સ્થાપિત કરવા માટે ફરિયાદ પક્ષે એ સાબિત કરવું આવશ્યક છે કે (એ) પીડિતને શારીરિક પીડા, રોગ અથવા અશક્તિ પહોંચી હતી; (બી) કે ઉપરોક્ત શારીરિક પીડા વગેરે આરોપીએ પહોંચાડી હતી; (સી) કે આરોપીએ એવું ઇરાદાપૂર્વક કર્યું હતું અથવા તેને એવી જાણ હતી કે તે પ્રક્રિયામાં ઇજા પહોંચશે.

૧૬. ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૨૪ ગોળી ચલાવવા, ભોંકવા અથવા કાપવા માટેના કોઈ પણ સાધન દ્વારા, અથવા એવો કોઈ પણ સાધન કે જે આક્રમણના હથિયાર તરીકે ઉપયોગમાં લેવામાં આવે તો મૃત્યુ થવાની સંભાવના હોય, તે દ્વારા સ્વૈચ્છિક રીતે ઈજા પહોંચાડવા સંબંધિત છે..... ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૨૪ હેઠળના ગુનાના નીચે મુજબના આવશ્યક તત્વો છે:

“(૧) કે આરોપીએ સ્વૈચ્છિક રીતે અન્ય વ્યક્તિને ઈજા પહોંચાડી;

(૨) કે આવી ઈજા કલમ ૩૩૪ હેઠળ પ્રદાન કરાયેલા અપવાદરૂપ કિસ્સાઓમાં હતી;

(૩) કે આવી ઈજા પહોંચાડવામાં આવી હતી

(એ) ગોળીબાર કરવા, ભોંકવા અથવા કાપવા માટેના કોઈપણ સાધન દ્વારા, અથવા એવું કોઈપણ સાધન જે આક્રમણના હથિયાર તરીકે વપરાય ત્યારે મૃત્યુ થવાની સંભાવના ઊભી કરે; અથવા

(બી) પાંચ અથવા કોઈપણ ગરમ કરાયેલા પદાર્થ દ્વારા; અથવા

(સી) કોઈપણ વિષ અથવા કોઈપણ ક્ષારક પદાર્થ દ્વારા; અથવા

(ડી) કોઈપણ વિસ્ફોટક પદાર્થ દ્વારા; અથવા

(ઈ) માનવ શરીર માટે હાનિકારક હોય તેવા કોઈપણ પદાર્થ દ્વારા શ્વાસ દ્વારા અંદર લેવડાવવા, ગળાવાવવા, અથવા લોહીમાં પ્રવેશ કરાવવા; અથવા

(એફ) કોઈપણ પ્રાણીના સાધન દ્વારા.”

૧૭. કલમ ૩૨૪ હેઠળ દંડનીય ગુનો સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદ પક્ષે એ સાબિત કરવું આવશ્યક છે કે (એ) આરોપીએ બીજા વ્યક્તિને ઈજા પહોંચાડી

છે, એટલે કે, શારીરિક પીડા, અથવા રોગ, અથવા અશક્તતા પેદા કરી છે (જુઓ કલમ ૩૧૯, આઈ.પી.સી.); (બી) તે સ્વૈચ્છિક રીતે કરવામાં આવ્યું છે, એટલે કે, પહોંચાડવાના જ્ઞાન અથવા ઇરાદા સાથે કરવામાં આવ્યું છે; (સી) તે ગોળી ચલાવવા, ભોંકવા અથવા કાપવા માટેના કોઈ સાધન દ્વારા, અથવા એવા કોઈ સાધન દ્વારા કે જે ગુનાના હથિયાર તરીકે મૃત્યુ સર્જવાની સંભાવના ધરાવે, અથવા અગ્નિ દ્વારા અથવા કોઈ ગરમ પદાર્થ દ્વારા, અથવા કોઈ વિષ દ્વારા અથવા કોઈ ક્ષારક પદાર્થ દ્વારા, અથવા કોઈ વિસ્ફોટક પદાર્થ દ્વારા, અથવા માનવ શરીર માટે હાનિકારક એવો કોઈ પદાર્થ શ્વાસ દ્વારા અંદર લેવા, ગળી જવા અથવા લોહીમાં પ્રવેશ પામે તેવા કોઈ સાધન દ્વારા, અથવા કોઈ પ્રાણીના કોઈ સાધન દ્વારા કરવામાં આવ્યું છે; અને (ડી) તે ગુનામાં કલમ ૩૩૪, આઈ.પી.સી. લાગુ પડતી નથી.

૧૮. કલમ ૩૨૬ ગોળી ચલાવવા, ઘા મારવા અથવા કાપવા માટેના કોઈપણ સાધન દ્વારા ગંભીર ઇજા પહોંચાડવા અંગે ઉપબંધ કરે છે.....

૧૯. કલમ ૩૨૬ હેઠળના ગુનાના નીચેના આવશ્યક તત્વો છે:

“(૧) કે આરોપીએ કોઈપણ વ્યક્તિને ગંભીર ઇજા પહોંચાડી હતી;

(૨) કે આવી ઇજા સ્વેચ્છાએ પહોંચાડવામાં આવી હતી;

(૩) કે એવી ગંભીર ઇજા (જેમ કલમ ૩૨૦ હેઠળ કલ્પવામાં આવી છે) ભારતીય દંડ સંહિતા ની કલમ ૩૨૪ હેઠળ દર્શાવાયેલ કોઈપણ સાધન દ્વારા પહોંચાડવામાં આવી હતી.”

૨૦. ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૨૬ હેઠળનો ગુનો સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદ પક્ષે સ્થાપિત કરવાનું રહે છે (એ) કે આરોપીએ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૨૦માં કલ્પિત મુજબ ગંભીર ઇજા પહોંચાડી હતી. (બી) કે આરોપીએ તે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૨૨માં ઉપકલ્પિત મુજબ સ્વેચ્છાએ પહોંચાડી હતી. (સી) કે આવી ગંભીર ઇજા પહોંચાડવાનું કાર્ય

ગોળી ચલાવવા માટેના સાધન વગેરે દ્વારા, અથવા કોઈપણ વિષ વગેરે દ્વારા, અથવા માનવ શરીર માટે શ્વાસ દ્વારા અંદર લેવાથી હાનિકારક હોય તેવા કોઈપણ પદાર્થ દ્વારા વગેરે, અથવા કોઈપણ પ્રાણી દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.

૨૧. ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ આ મુજબ વાંચવામાં આવે છે:

“જે કોઈ એવી મનશા અથવા જ્ઞાન સાથે, અને એવી પરિસ્થિતિઓમાં કોઈ કૃત્ય કરે છે કે જો તે પોતાના તે કૃત્યથી મૃત્યુ કારિત કરત, તો તે હત્યાનો દોષિત બનત, તેને કોઈપણ પ્રકારની કેદથી દસ વર્ષ સુધી લંબાઈ શકે તેવી મુદત માટે દંડિત કરવામાં આવશે, અને તે દંડ માટે પણ જવાબદાર રહેશે; અને, જો આવા કૃત્યથી કોઈ વ્યક્તિને ઈજા પહોંચે, તો ગુનેગાર આજીવન કેદ અથવા ઉપરોક્ત જણાવેલ એવી સજા માટે જવાબદાર રહેશે.

આજીવન દંડ પામેલ દોષિતો દ્વારા કરાયેલા પ્રયત્નો. – જ્યારે આ કલમ હેઠળ ગુનો કરનાર કોઈપણ વ્યક્તિ [આજીવન કારાવાસ] ની સજા હેઠળ હોય, ત્યારે જો ઈજા પહોંચાડવામાં આવી હોય, તો તેને મૃત્યુદંડથી દંડિત કરી શકાય છે”

૨૨. કલમ ૩૦૭ હેઠળના ગુનાના નીચે મુજબના આવશ્યક તત્વો છે;

“(૧) કે આરોપીએ એક કૃત્ય કર્યું;

(૨) કે કૃત્ય આશય અથવા જાણકારી સાથે અને એવી પરિસ્થિતિઓ હેઠળ કરવામાં આવ્યું હતું કે જેથી એવી શારીરિક ઈજા થાય, જે મૃત્યુનું કારણ બનવાની સંભાવના છે તેવો આરોપીને જ્ઞાન હતો, અથવા એવી શારીરિક ઈજા સ્વભાવની સામાન્ય પ્રવૃત્તિ મુજબ મૃત્યુનું કારણ

બને તેવી હતી, અથવા આરોપીએ એવું કૃત્ય કરીને એવું મૃત્યુ કારિત કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો, જે તેના જ્ઞાન મુજબ એટલું તાત્કાલિક રીતે જોખમી હતું કે તે તમામ સંભાવનામાં મૃત્યુ અથવા એવી શારીરિક ઈજા કારિત કરવું જ જોઈએ, જે મૃત્યુનું કારણ બનવાની સંભાવના ધરાવે; અને

(૩) કે આરોપીને આવી મૃત્યુ અથવા ઈજા થવાની જોખમ ઉપજાવવાના માટે કોઈ બહાનું નહોતું.”

૨૩. કલમ ૩૦૭ હેઠળની જવાબદારી માટે ફરિયાદ પક્ષે નીચેના તથ્યો સાબિત કરવા પડે છે:

“(૧) કે આરોપીએ એક કૃત્ય કર્યું, અને

(૨) કે તે કૃત્ય એવી મનશા અથવા જાણ સાથે અને એવી પરિસ્થિતિઓમાં કરવામાં આવ્યું હતું કે જો તે કૃત્યથી તેણે મૃત્યુ કારિત કર્યું હોત, તો તે હત્યાના ગુનામાં દોષિત ગણાત. જો આવા કૃત્યથી ઈજા કારિત થાય, તો ગુનેગાર આજીવન કારાવાસ માટે જવાબદાર બને છે; અન્યથા, નિર્ધારિત કારાવાસની મહત્તમ મુદત ૧૦ વર્ષ છે. તેથી, આ કલમ પોતે જ આરોપીના કૃત્યના પરિણામને ધ્યાનમાં લેતી નથી, સિવાય કે તેના પર લાદવામાં આવનારી સજાના માપદંડ તરીકે.”

૨૪. આમ, ઉપરોક્તમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળ દંડનીય હત્યા કરવાનો પ્રયાસના ગુનાની રચના કરવા માટેનું સર્વાધિક મહત્વનું તત્ત્વ ઈરાદો અને જ્ઞાન છે. આ કલમની જોગવાઈઓ આકર્ષિત કરવા માટે, ફરિયાદ પક્ષે એ સ્થાપિત કરવું આવશ્યક છે કે આરોપીનો ઈરાદો ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૦ માં દર્શાવેલ ત્રણ પ્રકારોમાંના કોઈ એક પ્રકારનો હતો. કોઈ વ્યક્તિ ભારતીય દંડ સંહિતાની

કલમ ૩૦૭ હેઠળ ગુનો ત્યારે કરે છે જ્યારે તેને હત્યા કરવાનો ઇરાદો હોય અને તે ઇરાદાના અનુસંધાને, તે કાર્ય અંતિમ પૂર્વવર્તી કાર્ય હોય કે ન હોય તેની પરવા કર્યા વિના, તેના અમલીકરણ તરફ કોઈ કાર્ય કરે છે. કલમ ૩૦૭ માટે આવશ્યક છે કે કાર્ય એવો ઇરાદો અથવા જ્ઞાન સાથે અથવા એવી પરિસ્થિતિઓમાં કરવામાં આવેલું હોવું જોઈએ કે જો તે કાર્યથી મૃત્યુ થાય, તો હત્યાનો ગુનો ઉભો થાય.

૨૫. ઓછામાં ઓછી એક બાબત તો અત્યંત સ્પષ્ટ છે કે જીવનને જોખમમાં મૂકે તેવી ઇજા પહોંચાડવી, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ની લાગુપડતાને માટે આવશ્યક શરત નથી. ભલે પહોંચાડવામાં આવેલી ઇજાઓ સ્વરૂપે સાદી હોય, તો પણ જો ગુનો અન્યથા ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળ આવતો હોય, તો માત્ર એ કારણસર નિર્દોષ છૂટકારો આપવા માટેનો આધાર બની શકતો નથી.

૨૬. "ઇન્ટેન્ટ" શબ્દનું મૂળ ધનુર્વિદ્યા અથવા લક્ષ્ય શબ્દમાંથી આવેલું છે. જે "કૃત્ય" કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હોય તે મનુષ્યને મારી નાખવાના "ઇરાદા" સાથે હોવું આવશ્યક છે.

૨૭. ઇરાદો, જે મનની સ્થિતિ છે, તેને હકીકત તરીકે પ્રત્યક્ષ પુરાવાથી ક્યારેય ચોક્કસ રીતે સાબિત કરી શકાય નહીં; તે માત્ર સાબિત થયેલ અન્ય હકીકતોમાંથી તારવી અથવા અનુમાનિત કરી શકાય છે. ઇરાદો રેસ જેસ્ટે દ્વારા, ઘટના અથવા બનાવ પૂર્વે અથવા અનુસંધાને થયેલા કૃત્યો અથવા બનાવો દ્વારા, અથવા સ્વીકાર પરથી સાબિત થઈ શકે છે. કોઈ વ્યક્તિનો ઇરાદો પ્રત્યક્ષ પુરાવાથી સાબિત કરી શકાતો નથી, પરંતુ કેસની હકીકતો અને પરિસ્થિતિઓમાંથી તે તારવવાનો રહે છે. વિવિધ સંબંધિત પરિસ્થિતિઓ એવી હોય છે, જેઓમાંથી ઇરાદો જાણી શકાય છે. કેટલીક સંબંધિત વિચારણાઓ નીચે મુજબ છે:—

૧. ઉપયોગમાં લેવાયેલા હથિયારનો સ્વભાવ.

૨. ઇજાઓ જ્યાં પહોંચાડવામાં આવી હતી તે સ્થળ.

૩. પહોંચાડવામાં આવેલી ઇજાઓનું સ્વરૂપ.

૪. ઉપલબ્ધ એવી તક જે આરોપીને મળે છે.

૨૮. કેરળ વડી અદાલતના વિભાગીય ખંડપીઠે સાંકુ શ્રીધરન કોટ્ટુકલિલ વીટ્ટિલ કોનથાડી કારા વિ. કેરળ રાજ્યના મામલામાં આપેલા નિર્ણયનો હું લાભપૂર્વક ઉલ્લેખ કરી શકું છું,

એ.આઈ.આર. ૧૯૭૦ કેરળ ૯૮ (વિ. ૫૭ સી ૨૦).

૧૫. ઇરાદો અને જ્ઞાન એ મનુષ્યની માનસિક સ્થિતિ છે; તેના અંગેનું પ્રત્યક્ષ પુરાવું, તેના પોતાના સ્વીકારોક્તિ દ્વારા સિવાય, પ્રાપ્ત થઈ શકતું નથી; અને સ્વીકારોક્તિ સિવાય તે માત્ર પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાથી જ સાબિત કરી શકાય છે. અન્ય શબ્દોમાં, તે કેસની સર્વ પરિસ્થિતિઓમાંથી અનુમાન કાઢવાના વિષયો છે, જેમ કે હેતુ, કરાયેલ તૈયારીઓ, ગુનેગારના નિવેદનો, અને, માનવવધના કેસમાં, વપરાયેલ હથિયાર, હુમલાની સતતતા, તેમજ વાસ્તવમાં પહોંચાડવામાં આવેલી ઇજાઓનો સ્વભાવ અને તેમનું સ્થાન. જે ગુનાઓ સામાન્ય રીતે પૂર્વયોજનાવિહોણા ગુનાઓ તરીકે અથવા ક્ષણિક ઉશ્કેરણમાં કરાયેલા ગુનાઓ તરીકે વર્ણવવામાં આવે છે, તેવા કેસોમાં ઇરાદો શારીરિક કૃત્ય સાથે સમકાલીન હોઈ શકે છે, વધુમાં વધુ માત્ર એક ક્ષણ પૂર્વેનો હોઈ શકે છે, અને સામાન્ય રીતે કૃત્યના સ્વભાવ અને પરિણામો તથા સાથોસાથ રહેલી પરિસ્થિતિઓમાંથી તે નિષ્કર્ષિત કરવાનું રહે છે. અહીં તે બહુ આલોચિત સૂત્ર પ્રસ્તુત થાય છે કે દરેક મનુષ્ય પોતાના કૃત્યના સ્વાભાવિક અને સંભવિત પરિણામો લાવવાનો ઇરાદો રાખે છે એવી

ધારણા કરવામાં આવે છે. ૧૬. અન્ય અનેક શબ્દોની જેમ, "ઈરાદો" શબ્દ પણ અર્થની વિવિધ છટાઓ ધરાવે છે. ભારતીય દંડ સંહિતામાં તેનો ઉપયોગ કૃત્યના પરિણામો અને તેથી થયેલ અસરના સંબંધમાં થાય છે, કૃત્ય પોતેના સંબંધમાં નહીં—કૃત્ય રચાવવા માટે આવશ્યક સ્વૈચ્છિકતા તો એ જ શબ્દમાં નિહિત છે. તેથી, હત્યાના કેસમાં, જરૂરી ઈરાદો એવો છે કે (કલમ ૩૦૦ની બીજી શરત, જે દુર્લભ રીતે અમલમાં આવે છે, તેને છોડીને) મૃત્યુ કરાવવાનો ઈરાદો અથવા એવો શારીરિક આઘાત પહોંચાડવાનો ઈરાદો કે જે સ્વાભાવિક પ્રવાહમાં મૃત્યુ કરાવવા માટે પૂરતો હોય; આ અંગ્રેજી કાનૂનના પૂર્વવિચારિત દુર્ભાવના સાથે ઓછા વધારે અંશે સરખે છે, જેમાં પહેલાને સામાન્ય રીતે નિશ્ચિત ઈરાદો અથવા દુર્ભાવના તરીકે અને પાછળાને અભિપ્રેત દુર્ભાવના અથવા ક્યારેક રચનાત્મક દુર્ભાવના તરીકે વર્ણવવામાં આવે છે, જોકે આ છેલ્લો શબ્દપ્રયોગ આલોચના માટે ખુલ્લો જણાય છે. અમને કલમો ૮૮, ૮૯ અને ૯૨ના દષ્ટાંતોમાંથી સ્પષ્ટ લાગે છે કે સંહિતા "ઈરાદો" શબ્દનો એવો અર્થમાં ઉપયોગ કરે છે કે કોઈ કાર્ય જો જાણબૂઝીને અથવા હેતુપૂર્વક કરવામાં આવે તો તે ઈરાદાપૂર્વક કરેલું ગણાય; અન્ય શબ્દોમાં, તે ઈચ્છાશક્તિથી થયેલું પરિણામ છે, ભલે તે આવશ્યક રીતે ઈચ્છિત પરિણામ ન હોય અથવા કૃત્યનો હેતુરૂપ પરિણામ ન હોય. દષ્ટાંતોમાં દર્શાવેલ સર્જનને નિશ્ચિતપણે એવી હાનિ ઈચ્છિત નથી જે થવાની શક્યતા હોય; અને એ તેનો હેતુ પણ નથી. તેમ છતાં, આ કલમોની જોગવાઈઓ દર્શાવે છે કે તે હાનિ પહોંચાડવાનો તેનો ઈરાદો હોઈ શક્યો હોત, અને તે ફોજદારી જવાબદારીથી માત્ર આ જોગવાઈઓના કારણે બચી જાય છે. એ જ રીતે, સ્વરક્ષણમાં કોઈ વ્યક્તિ બીજા વ્યક્તિના હૃદયમાં ગોળી મારી તેને મારી નાખે, તો તે વ્યક્તિને બીજાના મૃત્યુની ઈચ્છા ન હોય શકે; વિપરીત રીતે, તેને તે

અત્યંત અપ્રિય પણ લાગતું હોઈ શકે. તેનો હેતુ મૃત્યુ કરાવવાનો નથી, પરંતુ પોતાને બચાવવાનો છે. છતાં તેનો કેસ કલમ ૩૦૦ની પ્રથમ શરતમાં સીધો અને સ્પષ્ટપણે આવે છે—તેણે મૃત્યુ કરાવવાનો ઇરાદો રાખીને કૃત્ય કરીને નિઃસંદેહ મૃત્યુ કરાવ્યું છે— અને તે હત્યારો ગણાતો અટકે છે તો માત્ર કલમ ૧૦૦ના કારણે. લેંગ વિ. લેંગ ૧૯૫૫ એસી ૪૦૨, રેક્સ વિ. સ્ટીને ૧૯૪૭ કેબી ૯૯૭, પૃષ્ઠ ૧૦૦૪, અથવા હોઝગુડ વિ. હોઝગુડ, (૧૯૫૦) ૬૬ ટીએલઆર ૭૩૫ કરતાં વધુ યોગ્ય રીતે દર્શાવે છે કે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૦માં "ઇરાદો" શબ્દ કયા અર્થમાં વપરાયો છે, જે કે આમાંથી કોઈ કેસે તે અધિનિયમનું ભાષ્યાંકન કર્યું ન હતું. અને, એક વાર તમે ઇચ્છા અથવા હેતુને અલગ મૂકો, ત્યાર બાદ કોઈ કૃત્યના પરિણામોની પૂર્વદષ્ટિ એ નક્કી કરવામાં મુખ્ય સ્થાન મેળવે છે કે તે પરિણામોનો ઇરાદો હતો કે નહીં. અને કોઈ નિશ્ચિત વ્યક્તિની પૂર્વદષ્ટિનું પ્રાથમિક દષ્ટિએ માપન સામાન્ય, યુક્તિસંગત મનુષ્યની પૂર્વદષ્ટિથી કરવાનું રહે છે. અન્ય શબ્દોમાં, જે બાબતને ક્યારેક અપમાનકારક રીતે ઉદ્દેશ્યલક્ષી કસોટી અથવા બાહ્ય માપદંડ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે—માનો કે તેને નિંદા કરવા માટે એટલું જ પૂરતું હોય—એ કૃત્યના યુક્તિસંગત અને સંભવિત પરિણામોની કસોટી છે.

૧૭. પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૦૬ સાથેનું દષ્ટાંત (એ) દર્શાવે છે કે કોઈ વ્યક્તિ કોઈ કૃત્ય જે ઇરાદાથી કરે છે તે ઇરાદો સામાન્ય રીતે તે કૃત્યના સ્વભાવ અને પરિસ્થિતિઓ પરથી નિષ્કર્ષિત થવાનો હોય છે. તેમાં એવું કહેવામાં આવ્યું છે કે: "જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ કોઈ એવું કૃત્ય કરે છે કે જેના સ્વભાવ અને પરિસ્થિતિઓ જે ઇરાદો સૂચવે છે તેનાથી ભિન્ન કોઈ ઇરાદાથી તે કૃત્ય કરવામાં આવ્યું હોય, ત્યારે તે ઇરાદો સાબિત કરવાનો ભાર તેના પર રહે છે". કૃત્યના સ્વભાવ અને

પરિસ્થિતિઓ પરથી કાઢવામાં આવેલ અનુમાન ઇરાદાનો પૂરતો પુરાવો ગણાય છે. તેથી, જો કોઈ માણસ બીજા વ્યક્તિ પર એવો રીતે છરીનો પ્રયોગ કરે કે જેના કારણે પાછળના વ્યક્તિનું હૃદય ભેદાઈ જાય અને તેનો મૃત્યુ થાય, તો તેના કૃત્યના સ્વાભાવ અને પરિસ્થિતિઓ એ સૂચવશે કે તેનો ઇરાદો તેને મારવાનો હતો, કારણ કે મૃત્યુ એ આવા કૃત્યનું સ્વાભાવિક અને સંભાવ્ય, નહીં, લગભગ નિશ્ચિત પરિણામ છે. પરંતુ આવું કરતો સર્જન આ અનુમાનનું સરળતાથી ખંડન કરી શકે, જો તે બતાવે કે તેણે આ કાર્ય મૃત્યુ પહોંચાડવાના ઇરાદાથી નહીં પરંતુ તે માણસને જોખમી રોગમાંથી સાજો કરવાની ભાવનાથી કર્યું હતું. તેમ છતાં, સર્જને ઇરાદાપૂર્વક 'ઈજા' તો પહોંચાડી જ હશે, અને એવું પણ કહી શકાય કે તેણે પ્રકૃતિના સામાન્ય પ્રવાહમાં મૃત્યુ પામવા પૂરતી શારીરિક ઈજા પણ ઇરાદાપૂર્વક પહોંચાડી હતી, અને જેમ અમે અગાઉ કહી ચૂક્યા છીએ, તેને દંડાત્મક પરિણામોથી મુક્તિ માત્ર સંહિતાની કલમ ૮૮ માં રહેલા અપવાદને કારણે મળે છે.

૧૮. જે સૂત્રનો અમે ઉલ્લેખ કર્યો છે, તે એ છે કે દરેક વ્યક્તિએ પોતાના કૃત્યના સ્વાભાવિક અને સંભાવ્ય પરિણામો લાવવા ઇરાદો રાખ્યો હોવાનું અનુમાન કરવામાં આવે છે; ક્યારેક તેને એવી રીતે વ્યક્ત કરવામાં આવે છે જાણે તે માત્ર અનુમત્ય અનુમાન કરતાં વધુ કંઈક સમાવે છે, એટલે કે પુરાવા અધિનિયમની કલમો ૪ અને ૧૧૪માં આવેલ "અનુમાન કરી શકે" કરતાં વધુ, અથવા અત્યંતમાં અત્યંત કલમ ૪માં આવેલ "અનુમાન કરશે" કરતાં પણ વધુ, અને તે અખંડનીય અનુમાન, એટલે કે કલમ ૪ મુજબનું "નિર્ણાયક પુરાવું" સર્જે છે. તે જે સ્વરૂપમાં આ રીતે વ્યક્ત થાય છે, તે એ છે કે દરેક વ્યક્તિએ પોતાના કૃત્યોના સ્વાભાવિક, ચુકિતસંગત અને સંભાવ્ય પરિણામો લાવવા ઇરાદો રાખ્યો હોવાનું અનુમાન કરવું જ પડશે, ભલે હકીકતમાં તેણે એવો ઇરાદો રાખ્યો હોય કે ન હોય. આ સ્વરૂપમાં તે

નિશ્ચિતપણે આક્ષેપપાત્ર છે, અને એવો વિશ્વાસ — કેટલાક તો એમ કહે કે ભ્રાંતિજન્ય વિશ્વાસ — કે સર્વજન પ્રોસિક્યુશનના નિયામક વિ. સ્મિથ, ૧૯૬૧ એસી ૨૯૦ માં લોર્ડ્સ ગૃહે તેને આ જ સ્વરૂપમાં માન્યતા આપી હતી, જાણે હત્યા માટેનું મેન્સ રિયા કથિત અપરાધીના મનમાં રહેલો ઇરાદો ન હોય, પરંતુ મૃત્યુ થવાની સંભાવના અંગે એક યુક્તિસંગત માણસે કરી હોય તેવી પૂર્વદષ્ટિ હોય, એ કારણસર તે નિર્ણયને શૈક્ષણિક તથા વ્યાવસાયિક બંને ક્ષેત્રોમાંથી અત્યંત પ્રતિકૂળ ટીકા સહન કરવી પડી છે. અને આક્ષેપપાત્ર એવા આ જ સ્વરૂપમાં રહેલા આ સૂત્ર — “ઇરાદો રાખ્યો હોવાનું માનવું જ પડશે” — પ્રત્યે પોલિસ સી. જે.એ અપવાદ લીધો હતો, જ્યારે તેમણે ભારતીય કાનૂન કમિશનરો દ્વારા દંડ સંહિતા અંગેના પ્રથમ અહેવાલના પરિચ્છેદ ૧૦૦ પર આધાર રાખીને, વુલ્ફપ્પા વિ. ભીમા રો, આઈએલઆર ૪૧ મદ ૧૫૬, પૃષ્ઠ ૧૬૨ : (એઆઈઆર ૧૯૧૮ મદ ૧૩૬ (૨) પૃષ્ઠ ૧૩૯) (એફબી) માં અવલોકન કર્યું હતું કે મેકોલે અને અન્ય ભારતીય કાનૂન કમિશનરો આ સૂત્રને એક કાનૂની કલ્પના માને છે, જેને દંડ સંહિતામાં સ્વીકારવી જોઈએ નહીં. પરંતુ નિશ્ચિતરૂપે, સંહિતા “ઇરાદો” અને “સંભાવનાના જ્ઞાન” વચ્ચે સ્પષ્ટ ભેદ કરે છે એ બાબત, પછીનું પૂર્વવર્તી અંગે અનુમાન કરાવવા માટે, અથવા એ જ પરિસ્થિતિ બંને અંગે અનુમાન કરાવવા માટે, કોઈ અડચણરૂપ નથી.

૧૯. પરંતુ યોગ્ય રીતે જોવામાં આવે તો, અર્થાત્ કોઈ કૃત્ય સાથે સંલગ્ન માનસિક તત્ત્વ અંગે પ્રતિવાદયોગ્ય અનુમાન કાઢી શકાય તે માટેના માત્ર નિષ્પક્ષ પરીક્ષણ તરીકે, અમને એવું લાગે છે કે આ સૂત્ર માત્ર નિર્વિવાદ જ નથી પરંતુ અનિવાર્ય છે. અમને એવું જણાય છે કે સંપૂર્ણ મુશ્કેલી એમાંથી ઊભી થાય છે કે, એન્ગસ વિ. કિલ્ડર્ડ, ૧૮૨૧-૨ ચેન્સરી ડિવિઝન ૪૪૧ માં બોવેન એલ. જે. ના શબ્દો ઉધાર લઈએ તો, જેમાંથી કોઈ અનુમાન કાઢી શકાય તેવા પુરાવા અને

તમે સમગ્ર પુરાવાનું તોલમાપ કર્યા પછી જે અનુમાન કાઢવાનું હોય તે અનુમાન, આ બંનેને ગૂંચવી દેવામાં આવે છે. આ સંદર્ભમાં, હિસ્ટરી ઓફ ધ ઇંગ્લિશ લૉ, ખંડ ૩, પાનું ૩૭૪ માં સર વિલિયમ હોલ્ડ્સવર્થ દ્વારા કરાયેલું નીચેનું પ્રખ્યાત નિવેદન ઉદ્ધરિત કરવા યોગ્ય છે: "કોમન લૉનો સામાન્ય નિયમ એ છે કે મેન્સ રીઆ વિના કોઈ મનુષ્યને ગુનો આરોપિત કરી શકાય નહીં. અલબત્ત, તે સંપૂર્ણપણે જુદો પ્રશ્ન છે કે તે મેન્સ રીઆનું અસ્તિત્વ કેવી રીતે સ્થાપિત કરવું. મનુષ્યનો વિચાર સીધા પુરાવાથી પરીક્ષણનો વિષય બની શકતો નથી; પરંતુ જો કાયદો જવાબદારીનો આધાર ઇરાદા પર મૂકે, તો તેને પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાથી તેને સ્થાપિત કરવાનો પ્રયત્ન કરવો જ પડે. તે પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાનો મોટો ભાગ એ દર્શાવવા તરફ દોરાયેલો હશે કે સામાન્ય ક્ષમતા ધરાવતો, આરોપી જેવી પરિસ્થિતિમાં સ્થિત વ્યક્તિ, અને જેને જ્ઞાન મેળવવાના એ જ સાધનો ઉપલબ્ધ હતા, તે જે રીતે વર્ત્યો તે રીતે, તેના પર આરોપિત કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે છે તેવી મેન્સ રીઆ વિના, વર્ત્યો ન હોત. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, મેન્સ રીઆને સાબિત કરવા અથવા ખંડિત કરવા માટે રજૂ કરાયેલા પુરાવાના વજનનું નિર્ધારણ કરતી વખતે, અમારે બાહ્ય ધોરણ અપનાવવું જ પડશે. અલબત્ત, તેનો અર્થ એવો નથી કે કાયદો ફોજદારી જવાબદારીનો આધાર બાહ્ય ધોરણ પર રાખે છે. આવું દલીલ કરવું એટલે કોઈ પ્રતિપાદન માટેના પુરાવાને અને તે પુરાવાથી સાબિત થયેલા પ્રતિપાદનને ગૂંચવી દેવું".

૨૦. સંભવતઃ, ભારતીય કાયદામાં, આ સુકિતના ઉદ્દેશ્યપરક પરીક્ષણનો વ્યાપ પરિણામોની સંભાવનાના દરજ્જા પર આધાર રાખીને બેદરકારીથી લઈને આશય સુધીની મનોદશાના દરેક સ્તરને આવરી લેતો હોય. જો કોઈ કૃત્યથી ઉત્પન્ન થયેલું પરિણામ તે કૃત્યનું સ્વાભાવિક અને સંભવિત પરિણામ હોય, તો અમારી દ્રષ્ટિએ, એવો

અનુમાન કરવું યોગ્ય ગણાય કે કર્તાએ તે પરિણામ સ્વૈચ્છિક રીતે પેદા કર્યું, જેમ કે તે શબ્દનો અર્થ સંહિતાની કલમ ૩૯ માં વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે. જો સંભાવનાનો દરજ્જો એટલો નીચો હોય કે તે પરિણામને સ્વાભાવિક અને સંભવિત પરિણામ તરીકે વર્ણવી શકાય નહીં, તો ત્યાંથી કાઢી શકાય તેવું અનુમાન માત્ર બેદરકારી અથવા ઉતાવળનું જ હોઈ શકે; તેનાથી થોડું વધુ હોય તો એવું કહી શકાય કે કર્તાને એવું માનવાનું કારણ હતું કે તે આવું પરિણામ પેદા કરવાની શક્યતા ધરાવતો હતો; હજી વધુ ઉચ્ચ દરજ્જે એવો અનુમાન કરવું વાજબી બને કે તેને જાણ હતી કે તે આવું પરિણામ પેદા કરી શકે છે; અને જો સંભાવનાનો દરજ્જો એટલો ઊંચો હોય કે તે પરિણામને માત્ર સંભવિત જ નહીં પરંતુ સ્વાભાવિક, અર્થાત્ કૃત્યનું સામાન્ય પરિણામ, તરીકે વર્ણવી શકાય, તો એવું અનુમાન કરવું વાજબી બને કે તેનું તે પરિણામ પેદા કરવાનો આશય હતો. નોંધનીય છે કે મૃત્યુના પરિણામની ઊંચી સંભાવનાના આધારે જ કલમ ૩૦૦ ના દ્વિતીય, તૃતીય અને ચતુર્થ ખંડોમાં રહેલ આશય અથવા જાણ (જેનો અનુમાન, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, કૃત્યના સ્વાભાવિક અને સંભવિત પરિણામોમાંથી કરવામાં આવે છે) ને પ્રથમ ખંડમાં રહેલા મૃત્યુ પેદા કરવાનો આશય સાથે સમકક્ષ માનવામાં આવ્યા છે.

૨૧. જ્યાં સુધી ઇંગ્લેન્ડના કાયદાનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી ક્રિમિનલ જસ્ટિસ એક્ટ, ૧૯૬૭ ની કલમ ૮, ૧૯૬૧ એસી ૨૯૦ માં નિર્ધારિત કરવામાં આવેલ હોવાનું માનવામાં આવેલા નિયમની કઠોરતામાં આવશ્યક સુધારાત્મક ફેરફાર લાગુ કરે છે. આ કલમમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે "કોઈ વ્યક્તિએ ગુનો કર્યો છે કે કેમ તે નક્કી કરતી વખતે અદાલત અથવા જ્યુરી. –

(એ) માત્ર એટલા કારણસર કે તે પરિણામ તે ક્રિયાઓના સ્વાભાવિક અને સંભવિત પરિણામો હતાં, તેના આધારે તેણે પોતાની ક્રિયાઓનું એવું પરિણામ ઇરાદાપૂર્વક કરવાનું ધાર્યું હતું અથવા તેનું પૂર્વાનુમાન કર્યું હતું એવો અનુમાન કરવા માટે કાયદેસર રીતે બંધાયેલ ગણાશે નહીં; પરંતુ

(બી) તે તમામ પુરાવાના સંદર્ભમાં, પરિસ્થિતિઓમાં યોગ્ય જણાતા તેવા અનુમાન પુરાવામાંથી દોરી, તેણે તે પરિણામ લાવવાનો ઇરાદો રાખ્યો હતો કે તે પરિણામની પૂર્વકલ્પના કરી હતી કે નહીં, તેનો નિર્ણય કરશે". આ કાયદાનું એવું નિવેદન છે જેને અમે સ્વીકારીએ છીએ. કોઈ વ્યક્તિના કૃત્યના સ્વાભાવિક અને સંભાવ્ય પરિણામો એ માત્ર તે ઘટકોમાંથી એક છે, જેથી પરિણામ અંગેનો તેનો ઇરાદો નિષ્કર્ષિત કરી શકાય. નિઃસંદેહ તે અત્યંત મહત્વનો ઘટક છે અને ક્યારેક એવો એકમાત્ર ઉપલબ્ધ ઘટક પણ હોઈ શકે છે, જેના પરથી ઇરાદા અંગેનું અનુમાન દોરવાનું થાય. તેમ છતાં, તેમાં "જ કરવો" એવો કોઈ અનિવાર્ય નિયમ નથી, પરંતુ માત્ર "કરી શકાય" એટલું જ છે અને માત્ર એટલા કારણે કે તે પરિણામ તે કૃત્યોનું સ્વાભાવિક અને સંભાવ્ય પરિણામ હતું, અદાલત કાયદેસર રીતે એવો અનુમાન દોરવા માટે બંધાયેલ નથી કે વ્યક્તિએ પોતાની ક્રિયાઓનું તે પરિણામ લાવવાનો ઇરાદો રાખ્યો હતો. ઇરાદો પુરાવામાં પ્રગટ થતી તમામ પરિસ્થિતિઓમાંથી નિષ્કર્ષિત કરવો જોઈએ.

૨૨. લગભગ આવી જ વાત ડેનિંગ એલ. જે. દ્વારા ૧૯૫૦-૬૬ ટી.એલ.આર. ૭૩૫ માં એનિમસ ડેઝરેન્ડી, અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, લગ્નજીવનનો અંત લાવવાના આશય અંગે, જે લગ્નવિરોધના હેતુસર પરિત્યાગ સ્થાપિત કરવા માટે આવશ્યક છે, તે સંદર્ભે કહેવામાં

આવી હતી. “જ્યારે લોકો કહે છે કે કોઈ માણસે પોતાના કૃત્યોના સ્વાભાવિક પરિણામો કરવાનો આશય રાખ્યો જ માનવો જોઈએ, ત્યારે તેઓ ભૂલ કરે છે; તેમાં ‘જ જોઈએ’ એવું કંઈ નથી; તે માત્ર ‘હોઈ શકે’ એટલું જ છે. આશયની ઉપધારણા કાયદાનો સિદ્ધાંત નથી, પરંતુ સામાન્ય સદબુદ્ધિનો સિદ્ધાંત છે. તેનો અર્થ એવો છે કે જેમ કોઈ માણસ સામાન્ય રીતે પોતાના કૃત્યોના સ્વાભાવિક પરિણામોનું પૂર્વાનુમાન કરી શકે છે, તેમ નિયમરૂપે એવો અનુમાન કરવું યુક્તિસંગત છે કે તેણે તે પરિણામોનું પૂર્વાનુમાન કર્યું હતું અને તેનો આશય પણ રાખ્યો હતો. પરંતુ, ભલે તેવો અનુમાન કાઢી શકાય એવો હોય, તો પણ એવો અનુમાન કાઢવો જ જોઈએ એવું નથી. જો કેસના તમામ તથ્યોના આધારે તે યોગ્ય અનુમાન ન હોય, તો એવો અનુમાન કાઢવો ન જોઈએ.” તેમના ક્રિમિનલ લો વિષયક ગ્રંથમાં, ૧૯૬૧ એ.સી. ૨૯૦ ના અગ્રણી વિવેચકોમાંના એક ગ્લાનવિલ વિલિયમ્સ અને સ્મિથ તથા મોગન, જેઓ પોતે પણ તે નિર્ણયના પ્રશંસક નહોતા, આને આશયના પુરાવામાં ઉપધારણાનું સાચું સ્થાન અને મૂલ્ય કેવી રીતે છે તેનો સ્પષ્ટ ઉદ્ઘાટન માને છે. તે સમયે ડેનિંગ એલ. જે. એવું માનતા હતા (જેમ તેમણે પછી ૧૯૫૫ એ.સી. ૪૦૨ ના પ્રકાશમાં સ્વીકાર્યું કે ભૂલથી માનતા હતા) કે પરિત્યાગના સંદર્ભમાં આશયનો અર્થ એવો થાય કે પક્ષકાર પાસે લગ્નજીવનનો અંત લાવવાની ઇચ્છા અથવા હેતુ હોવો જ જોઈએ. પરંતુ, જેમ આપણે જોયું છે, તેમ પરિણામો લાવવાની ઇચ્છા કે હેતુ પૈકી કોઈ પણ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૦ ના અથ માં આશય સ્થાપિત કરવા માટે આવશ્યક નથી. જેને આપણે આ તુલનાત્મક રીતે નીચલા સ્તરના આશય તરીકે કહી શકીએ, તે અંગે કૃત્યના સ્વાભાવિક અને સંભવિત પરિણામોમાંથી કાઢવાની ઉપધારણા વધુ મજબૂત હોય છે.

૨૩. અંગ્રેજી કાનૂનમાં, હત્યાના પ્રયત્નનો ગુનો રચવા માટે મૃત્યુ કારિત કરવાની વિશિષ્ટ મનશા આવશ્યક છે, જોકે હત્યાનો પૂર્ણ થયેલો ગુનો સાબિત કરવા માટે ગંભીર દૈહિક ઇજા કારિત કરવાની મનશા જેટલી ઓછી દોષમનશા પૂરતી ગણાય છે. અમારી સંહિતાની કલમ ૩૦૦ ની બીજું, ત્રીજું અને ચોથું ખંડોમાં આવતી મૃત્યુ કારિત કરવાની જે અનુમાનિત અથવા રચિત મનશા કહી શકાય તે પૂરતી નથી. પરંતુ, ભારતીય કાનૂનમાં, સંહિતાની કલમ ૩૦૭ એ બાબત સંપૂર્ણપણે સ્પષ્ટ કરે છે કે કલમ ૩૦૦ ના ચાર પૈકી કોઈપણ એક ખંડમાં વર્ણવાયેલ માનસિક તત્વ પૂરતું છે અને કૃત્ય મૃત્યુ કારિત કરવાની વિશિષ્ટ મનશાથી જ કરવામાં આવ્યું હોવું આવશ્યક નથી. આ તફાવત અવગણવો જોઈએ નહીં. અમને આ ચેતવણી વ્યક્ત કરવી આવશ્યક લાગી ન હોત, પરંતુ અમને જાણવા મળે છે કે કેટલાક ભારતીય નિર્ણયો અને સંહિતાસંબંધી કેટલીક ટિપ્પણીઓમાં, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ કાયદાને ભિન્ન રીતે નિર્ધારિત કરે છે તે બાબત ધ્યાનમાં લીધા વિના, મૃત્યુ કારિત કરવાની વિશિષ્ટ મનશા આવશ્યક છે એવું સ્થાપિત કરવા માટે અંગ્રેજી કેસોના ઉલ્લેખ કરવામાં આવે છે.” ઉપરોક્ત કાનૂની નિવેદન યોગ્ય છે.

૨૯. હું મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય વિ. બલરામ બામા પાટીલના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયનો લાભદાયક રીતે ઉલ્લેખ પણ કરી શકું છું, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૩ એસ.સી. ૩૦૫. પરિષદ- ૯ અને ૧૦ માં કરાયેલા અવલોકનો નીચે મુજબ છે:

“૯. રાજ્ય તરફથી હાજર રહેલા શ્રી રાણાએ જોરદાર રીતે દલીલ કરી હતી કે વડી અદાલતે એ માનીને કે કલમ ૩૦૭, આઈ. પી. સી. હેઠળનો ગુનો માત્ર એટલા માટે સાબિત થતો નથી કે સાક્ષીઓ પર પહોંચાડવામાં આવેલી ઇજાઓ સાદી ઇજા સ્વરૂપની હતી, અને આવી

પરિસ્થિતિમાં આ ગુના બાબતે કોઈપણ આરોપીને દોષિત ઠેરવી શકાય તેમ નથી, એ રીતે ગંભીર ભૂલ કરી છે. અમને આ દલીલમાં નોંધપાત્ર બળ જણાય છે. કલમ ૩૦૭, આઈ. પી. સી.નું સામાન્ય અવલોકન કરતાં જ સ્પષ્ટ થાય છે કે કલમ ૩૦૭ હેઠળના ગુનામાંથી આરોપીઓને નિર્દોષ છૂટકારો આપવા માટે વડી અદાલતે આપેલા કારણો ટકાઉ ન હતાં. કલમ ૩૦૭, આઈ. પી. સી. આ મુજબ છે : "જે કોઈ એવી મનશા અથવા જાણ સાથે અને એવી પરિસ્થિતિઓમાં કોઈ કૃત્ય કરે કે, જો તે કૃત્યથી મૃત્યુ નિપજ્યું હોત, તો તે વ્યક્તિ હત્યાનો દોષિત ગણાત, તેને કોઈપણ પ્રકારની કેદથી, જેની મુદત દસ વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય, દંડિત કરવામાં આવશે અને તે દંડ માટે પણ જવાબદાર રહેશે; અને જો આવા કૃત્યથી કોઈ વ્યક્તિને ઈજા પહોંચે, તો ગુનેગાર આજીવન કેદ અથવા અહીં અગાઉ ઉલ્લેખિત સજામાંથી કોઈ એક સજા માટે જવાબદાર રહેશે." આ કલમ હેઠળ દોષારોપણ યોગ્ય ઠરાવવા માટે મૃત્યુ પામાડવા સક્ષમ એવી શારીરિક ઈજા વાસ્તવમાં પહોંચાડવામાં આવી હોવી આવશ્યક નથી. યથાર્થમાં પહોંચાડવામાં આવેલી ઈજાનું સ્વરૂપ ઘણી વખત આરોપીની મનશા અંગે નિષ્કર્ષે પહોંચવામાં નોંધપાત્ર સહાયરૂપ થતું હોય છે, છતાં આવી મનશા અન્ય પરિસ્થિતિઓ પરથી પણ અનુમાનિત થઈ શકે છે, અને કેટલાક પ્રસંગોમાં તો વાસ્તવિક ઘાવોના કોઈપણ સંદર્ભ વિના પણ નિર્ધારિત કરી શકાય છે. આ કલમ આરોપીના કૃત્ય અને તેના પરિણામ, જો કંઈ હોય તો, તે બંને વચ્ચે ભેદ કરે છે. હુમલાનો ભોગ બનેલી વ્યક્તિના સંબંધમાં એવા કૃત્યનું કોઈ પરિણામ ન આવ્યું હોય તો પણ, એવા પ્રસંગો હોઈ શકે છે જેમાં ગુનેગાર આ કલમ હેઠળ જવાબદાર બને. હુમલાનો ભોગ બનેલી વ્યક્તિને વાસ્તવમાં પહોંચાડવામાં આવેલી ઈજા સામાન્ય પરિસ્થિતિઓમાં તે વ્યક્તિનું મૃત્યુ પામાડવા માટે પૂરતી હોવી આવશ્યક નથી. અદાલતે એ જોવાનું

છે કે કૃત્ય, તેના પરિણામની પરવા કર્યા વિના, આ કલમમાં દર્શાવેલી મનશા અથવા જાણ સાથે અને દર્શાવેલી પરિસ્થિતિઓમાં કરવામાં આવ્યું હતું કે નહીં. કોઈ પ્રયાસ ફોજદારી સ્વરૂપનો બનવા માટે આવશ્યક નથી કે તે અંતિમ પૂર્વવર્તી કૃત્ય જ હોય. કાયદા મુજબ એટલું પૂરતું છે કે મનશા હાજર હોય અને તેના અમલીકરણમાં કોઈ પ્રગટ કૃત્ય કરવામાં આવ્યું હોય.

૧૦. અમારી અભિપ્રાયે, વડી અદાલતે માત્ર એટલા કારણસર કે પીડિતોને પહોંચાડવામાં આવેલી ઇજાઓ સાધારણ ઇજાની પ્રકૃતિની હતી, એટલા માટે આરોપીઓને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળના આરોપમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપવો યોગ્ય નહોતો. તેથી, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળના ગુનામાં આરોપી નં. ૧, ૨ અને ૧૧ ને નિર્દોષ છૂટકારો આપતો વડી અદાલતના ચુકાદાનો તે ભાગ ટકી શકતો નથી અને તેને રદ કરવો જરૂરી છે. જોકે, વડી અદાલતના આદેશના અનુસંધાને તેઓ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમો ૧૪૭ અને ૧૪૮ હેઠળના ગુનામાં બે વર્ષની કેદની સજા પહેલેથી જ ભોગવી ચૂક્યા છે. જ્યારે રાજ્યએ તેમના વિરુદ્ધ અપીલ દાખલ કરી ત્યારે તેઓને ફરીથી ધરપકડ કરવામાં આવ્યા અને જામીન પર મુક્ત થઈ શકે તે પહેલાં તેમને ત્રણ મહિના સુધી જેલમાં રહેવું પડ્યું. આમ, તેઓ પહેલેથી જ બે વર્ષ અને ત્રણ મહિનાની સજા ભોગવી ચૂક્યા છે. આ પરિસ્થિતિઓમાં, જો સજાને પહેલેથી જ ભોગવાયેલા સમયગાળાની મર્યાદા સુધી સીમિત રાખવામાં આવે તો ન્યાયના હિતો પૂર્ણ થયેલા ગણાશે.”

૩૦. આ રીતે, ઉપરોક્ત સર્વોચ્ચ અદાલતનો નિર્ણય અત્યંત સ્પષ્ટ કરે છે કે માત્ર એટલા કારણો કે પીડિતોને પહોંચાડવામાં આવેલી ઇજાઓ સ્વભાવથી સાધારણ હોવાનું જણાય છે, એ એકમાત્ર આધાર પર ભારતીય દંડ સંહિતાની

કલમ ૩૦૭ હેઠળના ગુનામાં આરોપીને નિર્દોષ છૂટકારો આપી શકાય નહીં. તેમ છતાં, વાસ્તવમાં પહોંચાડવામાં આવેલી ઈજાની પ્રકૃતિ આરોપીના ઇરાદા અંગે નિષ્કર્ષે પહોંચવા માટે નિશ્ચિતપણે નોંધપાત્ર સહાય પૂરું પાડે છે.

૩૧. તેથી, સમગ્ર બાબતનો નિષ્કર્ષ “ઈરાદો અને જાણ” પર આવીને ઠરે છે. વિદ્વાન એ.પી.પી.એ મારું ધ્યાન સર્વોચ્ચ અદાલતના બેજોય ચંદ્ર વિ. સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાળ, એ.આઈ.આર. ૧૯૫૨ એસ.સી. ૧૦૫ ના નિર્ણય તરફ દોર્યું અને રજૂઆત કરી કે જ્યાં આરોપી સામે દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળ આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં કેસના તથ્યો અનુસાર જો તેના સામે વૈકલ્પિક રીતે કલમ ૩૦૭ અને ૩૨૬ આઈ.પી.સી. હેઠળ પણ આરોપ મૂકાઈ શકે તેમ હોય, તો તે અંગે અલગ આરોપ ન હોવા છતાં પરિસ્થિતિ અનુરૂપ તેને કલમ ૩૨૩, ૩૨૪ અને ૩૨૫ હેઠળ દોષિત ઠરાવી શકાય. વિદ્વાન એ.પી.પી.ની રજૂઆતનો સાર એ છે કે જો આરોપ કલમ ૩૦૭ હેઠળ હોય, તો તેવા આરોપના અભાવમાં પણ આરોપીને હલકા ગુનામાં દોષિત ઠરાવી શકાય; પરંતુ જો હલકા ગુનાનો આરોપ ઘડવામાં આવ્યો હોય, તો સંબંધિત અદાલત આરોપીને ૩૦૭ આઈ.પી.સી. જેવા વધુ ગંભીર ગુનામાં દોષિત ઠરાવવાની સ્થિતિમાં રહેશે નહીં. સારું, હું આવી રજૂઆતથી પ્રભાવિત થતો નથી, કારણ કે તેનો અર્થ એવો થાય છે કે દરેક કેસમાં નીચલી અદાલતે અતિરિક્ત સાવચેતી તરીકે માત્ર વધુ ગંભીર ગુનાનો જ આરોપ ઘડવો જોઈએ અને અંતે જો તે સ્થાપિત ન થાય, તો આરોપીને હલકા ગુનામાં દોષિત ઠરાવવો જોઈએ. બાબતને જોવાનો આ યોગ્ય અભિગમ નથી. આ જ કારણ છે કે હું આ બાબત ઉપર ઘણો ભાર મૂકી રહ્યો છું કે પોલીસએ આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૨૩, ૩૨૪, ૩૨૫, ૩૨૬ અને ૩૦૭ હેઠળના ગુનાઓ વચ્ચેનો સૂક્ષ્મ ભેદ ધ્યાનમાં રાખવો જોઈએ. તે હેતુ માટે માર્ગદર્શક પરિબળો તરીકે વપરાયેલ હથિયારનું સ્વરૂપ, જ્યાં ઈજાઓ પહોંચાડવામાં આવી તે સ્થાન, પહોંચાડાયેલ ઈજાઓનું સ્વરૂપ અને આરોપીને પ્રાપ્ત થયેલી તક ગણવામાં આવશે.

૩૨. ઉપર ચર્ચાયેલ કાનૂની સ્થિતિનું વિચારણા કર્યા બાદ, શું એવું કહી શકાય કે આરોપી-અરજદારો પાસે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળના ગુનામાં તેમની સામે કાર્યવાહી ચલાવવા માટે આવશ્યક ઇરાદો અથવા જ્ઞાન હતું. આ પ્રશ્નનો જવાબ આપવા માટે, કેટલીક વખત અદાલતે પુરાવાનું પૃથક્કરણ કરવું પડી શકે. જોકે આરોપપત્રના દસ્તાવેજો આ બાબતમાં થોડો પ્રકાશ પાડી શકે, તેમ છતાં, અંતે તો ફરિયાદ પક્ષ તથા બચાવ પક્ષ દ્વારા વિચારણા દરમિયાન રજૂ કરવામાં આવતા પુરાવાને ધ્યાનમાં લઈને આ પાસાનું મૂલવવું સંબંધિત અદાલતનું કાર્ય છે.

૩૩. ફોજદારી અપરાધોના વિચારણાને નિયંત્રિત કરતો કાયદો, કેસમાં રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવાના આધારે, કાર્યવાહી ના કોઈપણ તબક્કે આરોપોમાં ફેરફાર કરવાની જોગવાઈ કરે છે. જો વિચારણા મેજિસ્ટ્રેટની અદાલત સમક્ષ ચાલી રહી હોય, તો વિચારણાના કોઈપણ તબક્કે, જો તે અદાલત આ નિષ્કર્ષે પહોંચે કે નોંધપર રહેલી સામગ્રી એવો અપરાધ થયાનું દર્શાવે છે, જેનો વિચારણા ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા થવો આવશ્યક છે, તો ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા (સંહિતા) માં કલ્પના કરવામાં આવી હોય તે મુજબ, તે આવી બાબતને વધુ વિચારણા માટે ઉચ્ચ અદાલતને સોંપી શકે છે. તેના વિપરીત, જો વિચારણા સત્ર અદાલત જેવી ઉચ્ચ અદાલતમાં ચાલી રહી હોય અને તે અદાલત આ નિષ્કર્ષે પહોંચે કે ઉક્ત વિચારણામાં રજૂ થયેલ પુરાવા, જેના માટે આરોપી સામે આરોપ મુકવામાં આવ્યો છે તેનાથી હળવા અપરાધને સ્થાપિત કરે છે, તો તે અદાલત માટે પુરાવાના આધારે આવા આરોપીને હળવા અપરાધ માટે દોષિત ઠેરવવું હંમેશા ખુલ્લું છે. તેથી, યોગ્ય આરોપ ઘડવાના સંબંધિત દલીલોનું નિરાકરણ વિચારણાના યોગ્ય તબક્કે નીચલી અદાલત દ્વારા જ થવા દેવું શ્રેયસ્કર છે. અન્યથા, જેમ આ કેસમાં થયું છે તેમ, ઉચ્ચ અદાલતોના હસ્તક્ષેપથી કાર્યવાહી દીર્ઘિત થાય છે (જુઓ ફોજદારી અપીલ નં. ૧૫૦૮ ઓફ ૨૦૦૩, જે એ.આઈ.આર. ૨૦૦૪ એસ.સી. ૧૧૮૯ માં અહેવાલિત છે).

૩૪. હકીકતમાં, સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળની અરજીએ સાંભળતી વખતે વડી અદાલતે આવી કાર્યવાહી હાથ ધરવી સર્વોચ્ચ અદાલતે મંજૂર કરી નથી. સર્વોચ્ચ અદાલતે સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર વિ. સલમાન સલીમખાન અને અન્ય (ઉપરોક્ત) કેસમાં સમાન પ્રશ્ન પર વિચાર કરવાનો અવસર મેળવ્યો હતો. ઉક્ત કેસમાં, પ્રતિવાદી સામે મૂળરૂપે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪-એ, ૨૭૯, ૩૩૭, ૩૩૮, ૪૨૭ તથા મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ની કલમ ૧૩૪(એ)(બી) સાથે કલમો ૧૮૧ અને ૧૮૫ તેમજ બૉબે પ્રોહિબિશન અધિનિયમની કલમ ૬૬(૧)(બી) હેઠળ દંડનીય ગુનાઓનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો. આ બધા ગુનાઓ સક્ષમ અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી મેજિસ્ટ્રેટની અદાલત દ્વારા વિચારણાપાત્ર હતા. પછીના તબક્કે, ફરિયાદીના વધારાના નિવેદનના આધારે આરોપપત્રમાં ફેરફાર કરવામાં આવ્યો, અને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪-એના સ્થાને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪, ભાગ ૨, મૂકવામાં આવી, જે એવો ગુનો છે કે જેનું વિચારણું વિશિષ્ટ રીતે સત્ર અદાલત દ્વારા જ થઈ શકે. જે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે ગુનાનો સંજ્ઞાન લીધો હતો, તેમણે ઉક્ત કેસ વિચારણા માટે સત્ર અદાલતને સોંપ્યો. ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪, ભાગ ૨ હેઠળ આરોપ ઘડાયા બાદ, આરોપીએ સત્ર અદાલતમાં ફોજદારી અરજી ક્રમાંક ૪૬૩/૨૦૦૩ દાખલ કરી અને એવો આક્ષેપ કર્યો કે ફરિયાદમાં વર્ણવાયેલા તથ્યો ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪, ભાગ ૨ હેઠળ દંડનીય ગુનો બનતા નથી અને વધુમાં વધુ, તેની સામે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪-એ હેઠળ દંડનીય ગુનાનો જ આરોપ, મેજિસ્ટ્રેટની અદાલત દ્વારા વિચારણાપાત્ર અન્ય ગુનાઓ સિવાય, ઘડી શકાય. ઉક્ત અરજી સત્ર અદાલતે નામંજૂર કરી અને ત્યારબાદ સત્ર ન્યાયાધીશે આરોપો ઘડવાની કાર્યવાહી આગળ વધારી, જેમાંથી એક આરોપ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪, ભાગ ૨ હેઠળ દંડનીય ગુનાનો હતો.

૩૫. પોતાની અરજીના નામંજૂર થવાથી તથા તેના પરિણામે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪, ભાગ ૨ હેઠળ આરોપ ઘડવામાં આવવાથી વ્યથિત થયેલા આરોપીએ બોમ્બે સ્થિત ન્યાયિક વડી અદાલતની ફોજદારી અપીલી ખંડપીઠ સમક્ષ સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળ ફોજદારી અરજી કરી હતી. વડી અદાલતે ઉક્ત અરજી મંજૂર કરી હતી અને વિદ્વાન સત્ર ન્યાયાધીશે આરોપી વિરુદ્ધ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪, ભાગ ૨ હેઠળ આરોપ ઘડવાનો જે આદેશ કર્યો હતો તે રદ કર્યો હતો, જ્યારે અન્ય આરોપો યથાવત્ રાખ્યા હતા તથા મેજિસ્ટ્રેટને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪-એ સહિત વિવિધ કલમો હેઠળ નવા સિરેથી આરોપો ઘડવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.

૩૬. મહારાષ્ટ્ર રાજ્યએ, પોતે અસંતોષ અનુભવતા, સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ વિશેષ અનુમતિ અરજિ દાખલ કરી અને વડી અદાલતે પસાર કરેલ આદેશને પડકાર્યો. સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબની નોંધો કરી:

“પ્રતિવાદી-આરોપીનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી હરીશ એન. સાલ્વેએ, તેના વિરુદ્ધમાં, દલીલ કરી હતી કે ફરિયાદના સાદા વાંચનથી, જે આ તબક્કે આરોપ ઘડવાના હેતુસર ઉપલબ્ધ એકમાત્ર સામગ્રી છે, કોઈ વાજબી વ્યક્તિ કદી એવો નિષ્કર્ષે આવી શકતી નહોતી કે પ્રતિવાદીને ક્યારેય એવી કોઈ જાણ હતી કે મોટર વાહન ચલાવવાના તેના કૃત્યથી તેવું કોઈ કૃત્ય સર્જશે જેનાથી કોઈપણ વ્યક્તિનું મૃત્યુ થશે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે નોંધપરની સામગ્રી પરથી જ સ્પષ્ટ થાય છે કે જો પ્રતિવાદીનું કોઈ કૃત્ય પીડિતના મૃત્યુ માટે જવાબદાર ગણાય તો પણ તેને કલમ ૩૦૪એ હેઠળ દંડનીય ઉશ્કેરાયેલા અને બેદરકારીભર્યા કૃત્ય સિવાય બીજું કંઈ ગણાવી શકાય નહીં. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે અરજદાર દ્વારા સત્ર અદાલત સમક્ષ દાખલ કરાયેલી,

ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪ ભાગ ૨માંથી ૩૦૪એમાં આરોપમાં ફેરફાર કરવાની અરજી નામંજૂર કરતી વખતે વિદ્વાન સત્ર ન્યાયાધીશે પોતે જ એક વિસ્તૃત આદેશ પસાર કર્યો હતો, જે દર્શાવતો હતો કે ઉક્ત અદાલતે ગુનાના સ્વરૂપ અંગે નિશ્ચિત મત રચી લીધો હતો, અને તેનાથી ચોક્કસપણે વિચારણા દરમિયાન પ્રતિવાદીના કેસને હાનિ પહોંચતી; તેથી, જો પ્રતિવાદી દ્વારા કોઈ ગુનો કરાયો હોય તો તેના સ્વરૂપનો આ પ્રશ્ન નક્કી કરવા સિવાય વડી અદાલત પાસે કોઈ વિકલ્પ બચ્યો નહોતો.

પરંતુ નીચલી બે અદાલતો એટલે કે સત્ર અદાલત અને વડી અદાલતે આ મુદ્દામાં વિસ્તૃત રીતે પ્રવેશ કરી ગુનાની પ્રકૃતિ અંગે લગભગ નિષ્કર્ષાત્મક અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હોવાના તથ્યને છોડીને, અમે વડી અદાલતના આક્ષેપિત આદેશમાં હસ્તક્ષેપ કર્યો ન હોત, કારણ કે, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, કલમ ૩૦૪એ અથવા ભારતીય દંડ સંહિતા ભાગ ૨ ની કલમ ૩૦૪ હેઠળ આરોપ ઘડવાથી, આરોપનો વિચાર કરનાર મંચ ભિન્ન હોઈ શક્યો હોત એ તથ્ય સિવાય, પક્ષોમાંથી કોઈપણ પક્ષને વિચારણામાં કોઈ પણ રીતે હાનિ પહોંચતી નહોત, અને માત્ર એથી જ, અમારા મત મુજબ, કોઈ હાનિ થતી નથી. તેનું કારણ એ છે કે વિચારણાના કોઈપણ તબક્કે સંબંધિત અદાલત સમક્ષ પુરાવાના સ્વરૂપમાં રજૂ થતી સામગ્રીના આધારે યોગ્ય રીતે આરોપમાં ફેરફાર કરવા માટે તેને સત્તા ઉપલબ્ધ હતી. પરંતુ હવે વડી અદાલતના આક્ષેપિત ચુકાદાના બળે, જો વિચારણા દરમિયાન મેજિસ્ટ્રેટ આ નિષ્કર્ષે પહોંચે કે પ્રતિવાદી સામે કલમ ૩૦૪એ હેઠળ દંડનીય ગુના કરતાં વધુ ગંભીર ગુનાનો આરોપ મૂકવા પૂરતી સામગ્રી છે, તો પણ તે યોગ્ય આદેશ આપી શકશે નહીં. એટલી હદ સુધી ફરિયાદ પક્ષનો કેસ પૂર્વઅવરોધિત થઈ જાય છે।

અમારો એવો મત છે કે સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળની અરજીએ વિચારણા કરતી વડી અદાલત માટે નીચલી અદાલતે ઘડેલા આરોપો રદ કરવું ખુલ્લું હોય છતાં, તે કામ પુરાવાની સાચાશ અથવા પૂરકતા તોળીને કરી શકાય તેમ નથી. આરોપ રદ કરવાની પ્રાર્થના ધરાવતા કેસમાં, વડી અદાલતે અપનાવવાનો સિદ્ધાંત એવો હોવો જોઈએ કે ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલ સંપૂર્ણ પુરાવા પર વિશ્વાસ કરવામાં આવે તો, તે ગુનો બને છે કે નહીં. આરોપ ઘડવાના સમયે રજૂ કરાયેલ સામગ્રીની સત્યતા, પૂરકતા અને સ્વીકાર્યતાની મૂલવણી માત્ર વિચારણાના તબક્કે જ કરી શકાય. સર્વોચ્ચ અદાલતના જે નિર્ણયો પર આધાર રાખવામાં આવ્યો, જેમાંના મોટાભાગના દોષિત ઠરાવમાંથી ઉપજી આવેલી અપીલો સંબંધિત હતા, તેના આધારે આ કેસમાં ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪ ભાગ ૨ હેઠળ દંડનીય ગુનાનો આરોપ ઘડવા માટે સામગ્રી અસ્તિત્વમાં નથી એવો નિષ્કર્ષ આપવા વડી અદાલત ન્યાયસંગત હતી એવું અમે માનતા નથી; તેથી, વડી અદાલતે આ બાબતે આપેલો નિષ્કર્ષ અતિ પૂર્વપક્ષ છે અને આ તબક્કે આપવો ન જોઈએ હતો, એ બાબતે અમે સંતોષ પામીએ છીએ. તે જ સમયે, પ્રતિવાદીઓના વિદ્વાન વકીલે રજૂ કરેલી દલીલ સાથે પણ અમે સંમત છીએ કે સત્ર અદાલતે પણ આવા નિશ્ચિત શબ્દોમાં પોતાના મતો વ્યક્ત કરવા ન જોઈએ હતા, કારણ કે તેનાથી એવું સૂચિત થાય છે કે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪ ભાગ ૨ હેઠળ દંડનીય આરોપ સ્થાપિત કરવા માટેની સામગ્રી અંગે સત્ર અદાલતે અંતિમ નિર્ણય લઈ લીધો હતો.

અતે, અમને યોગ્ય લાગે છે કે આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૪, ભાગ ૨ હેઠળ દંડનીય આરોપ ઘડવા માટેની સામગ્રીની પૂરતીતા કે અન્યથા અંગે નીચલી બંને અદાલતોના તારણો રદ કરવામાં આવે અને પુરાવા રૂપે રજૂ થતી સામગ્રીના આધારે યોગ્ય તબક્કે આવા કોઈપણ

આરોપમાં ફેરફાર અથવા સુધારો કરવાનો પ્રશ્ન ગુનાનો વિચારણા કરનાર અદાલત દ્વારા નક્કી કરવા માટે છોડવામાં આવે છે.

હવે પછીનો પ્રશ્ન, જે અમારા વિચાર માટે ઉદ્ભવે છે, તે એવો છે કે ઉપરોક્ત અમારા નિષ્કર્ષને ધ્યાનમાં લેતાં, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪ ભાગ ૨ હેઠળ દંડનીય ગુનાને લગતો સત્ર અદાલતના ન્યાયાધીશે ઘડેલ આરોપ ટકાવી શકાય કે નહીં, અથવા વડી અદાલતે જેમ કયું છે તેમ કલમ ૩૦૪એ હેઠળનો આરોપ જ યથાવત્ રાખવો જોઈએ?

અમને જાણ કરવામાં આવી છે કે વડી અદાલતના ચુકાદાને અનુસરીને, મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ, ૧૨મી અદાલત, બાંદ્રા, મુંબઈએ, કલમ ૩૦૪એ તથા ઉપરોક્ત અન્ય જોગવાઈઓ હેઠળ પહેલેથી જ નવા આરોપો ઘડ્યા છે અને વિચારણાનો પ્રારંભ થઈ ચૂક્યો છે. કારણ કે આ તબક્કે કોઈપણ હસ્તક્ષેપ ન્યાયના હિતને આગળ ધપાવશે નહીં અને માત્ર ન્યાયપ્રક્રિયામાં વિલંબ જ ઉપજાવશે, તેથી અમને યોગ્ય લાગે છે કે ઉક્ત મેજિસ્ટ્રેટની અદાલત સમક્ષની કાર્યવાહી ચાલુ રહેવી જોઈએ અને તેના દ્વારા ઘડાયેલા આરોપોના આધારે વિચારણા આગળ વધવી જોઈએ; પરંતુ અમે આ બાબત અત્યંત સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે કોઈપણ યોગ્ય તબક્કે જો મેજિસ્ટ્રેટ આ નિષ્કર્ષે પહોંચે કે પ્રતિવાદી સામે કલમ ૩૦૪એ હેઠળ દંડનીય ગુના કરતાં વધુ ગંભીર ગુનાનો આરોપ ઘડવા માટે પૂરતી સામગ્રી ઉપલબ્ધ છે, તો તે વડી અદાલતના પડકારાયેલ આદેશમાં કરાયેલા અવલોકનો અથવા નિષ્કર્ષોથી, અથવા ભારતીય દંડ સંહિતા ની કલમ ૩૦૪ ભાગ ૨ હેઠળ દંડનીય આરોપ ઘડનાર સત્ર અદાલતના આદેશથી, કોઈપણ રીતે અવરોધિત થયા વિના અથવા પ્રભાવિત થયા વિના તેમ કરવાનું આગળ વધશે. મેજિસ્ટ્રેટનો એવો નિર્ણય વિચારણા દરમિયાન

પુરાવામાં રજૂ કરવામાં આવેલી સામગ્રીના આધારે જ સંપૂર્ણપણે આધારિત રહેશે.”

૩૭. કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં, આરોપી-અરજદારો પાસે આવશ્યક ઈરાદો અથવા જાણકારી હતી કે નહીં તે અંગે કોઈપણ નિર્ણય પર પહોંચવું અતિ સમયપૂર્વ ગણાય. અંતે, સમગ્ર પુરાવાની સર્વાંગી મૂલવણીના આધારે, તે બાબતે નીચલી અદાલતે યોગ્ય નિર્ણય લેવાનો રહેશે. આ તબક્કે કોઈપણ અવલોકન કરવાથી આરોપી તેમજ ફરિયાદ પક્ષ બન્નેને ગંભીર પૂર્વગ્રહ ઊભો થઈ શકે છે. વર્તમાન પ્રકારના કેસોમાં અદાલતે સાવચેત રહેવું આવશ્યક છે.

૩૮. તેમ છતાં, આંક-૭ અરજીને નામંજૂર કરતી વખતે નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે આપેલા કારણો અંગે હું વિશ્વસ્ત થયો નથી, તેમછતાં આંક-૭ અરજીને નામંજૂર કરવાનો નીચલી અદાલતે લીધો તે અંતિમ નિર્ણય હું માન્ય રાખું છું.

૩૯. પરિણામે, આ અરજી નિષ્ફળ જાય છે અને તેથી નામંજૂર કરવામાં આવે છે. આ કહેવાની જરૂર નથી કે કેસના ગુણદોષને સ્પર્શતી કોઈપણ નોંધો સંપૂર્ણપણે માત્ર આ પ્રશ્નના નિરાકરણના હેતુસર છે કે આરોપી અરજદારોને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળના ગુનાના આરોપનો સામનો કરવો જોઈએ કે નહીં. આ આદેશમાં કરવામાં આવેલી કોઈપણ નોંધોનું મુખ્ય મામલામાં અંતિમ અભિપ્રાયની અભિવ્યક્તિ તરીકે અર્થઘટન કરવામાં આવશે નહીં. આરોપી વ્યક્તિની અંતિમ નિર્દોષતા કે દોષિતતા અંગેનો નિર્ણય નીચલી અદાલત દ્વારા કડકપણે માત્ર તે પુરાવાના આધારે કરવામાં આવશે, જે સુનાવણીના સમયે બન્ને પક્ષો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.